

LUCEAFĂRUL

ANUL V. — NR. VII.

Budapesta, 1 Aprilie v. a. c.

A apărut:

A. O. MAIOR

BIBLIOTECA COPIILOR

VOL. I.

cu o poveste inedită scrisă anume pentru acest volum
DE CARMEN SYLVA

Numeroase ilustrațiuni. Prețul 1 cor. 60 bani (plus 10 b. porto.) România 2 lei.

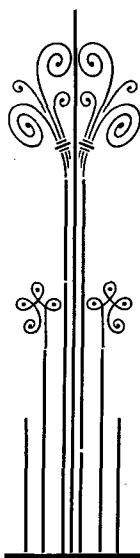
ELENA FARAGO
(Fatma)

VERSURI

— Prețul 1 cor. 50 bani. — România 2 lei. —
(Plus 10 bani porto.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In aceeași editură au mai apărut:

	cor.	lei
Octavian Goga: <i>Poezii</i>	2.—	2.50
Pe hîrtie olandeză	3.—	3.50
I. Agîrbiceanu: <i>Dela Țară</i>	1.50	2.—
I. Ciocîrlan: <i>Traiul nostru</i>	1.50	2.—
Alex. Ciura: <i>Icoane</i>	1.20	1.60
M. Gorkii: <i>Nuvele</i>	1.—	1.20
Z. Bârsan: <i>Ramuri</i>	2.—	2.50
Coșbuc Gy. <i>Költemények</i> , ford. Révai K.	1.50	2.—

Sub tipar:

Ioan Slavici: *Mara* (Roman).

Octavian Goga: *Tragedia Omului* (traducere).

George Murnu: *Omer Iliada*, 12 cînturi traduse în
versuri. Cu ilustrații.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

SUB DIRECȚIA

Dlor: ALEXANDRU CIURA, OCTAVIAN GOGA, OCTAVIAN C. TĂSLĂUANU.

ORICE REPRODUCERE OPRITĂ.

ROMÂNII DIN ISTRIA.

Departe de țările comune, unde păraiele șopotesc, unde frunzele codrilor grăiesc și unde bucuria și tristețea locuitorilor glăsuește în mîndra și biata limbă română, trăiesc răslețe, în Istria, 3000 de suflete amărîte, cari după sînge și carne sînt din corpul mare al poporului român. Acești frați, rupți dela sînul cald al mamei iubitoare, au luat cîrja cerșitorului de cîteva sute de ani și pe lingă ea și lumea 'n cap. Erau păstorii neamului românesc cari, cu dorul în inimă să-și vadă risipite lipsurile căscioarelor lor și să mulcomiască vaietele copilașilor lor, au mînat turma de pe culme pe culme, și așa — spăimîntați și frămîntați de groaza și urgia unor vremi urite — au ajuns în țara ce se chiamă Istria. Țara aceasta era sub stăpînirea și sub influența unor oameni legați de noi, nu prin zalele stăpînirii, ci prin alte lanțuri mai puternice.

De păstorii aceștia au știut la început poate numai rudele lor și abia mai tirziu și-a legat de ei și legenda soartei. Românii din Istria locuiesc în două zone deosebite prin poziția geografică, prin deosebirea etnică a vecinilor, prin portul și în urmă prin unele deosebiri locale din graiul lor. Zonele aceste le-am stabilit înainte cu cîțiva ani în limba lor și le-am numit zona de sud de sub poala lui Montemaggiore, (în limba croată Učka) și zona de nord din

muntele Cars. În zona dela sud avem azi abia șapte sate, cari stau sub 4 primari deosebiți: sub cel din Fianona satele Senovic (ital. Frassinetto, croat. Jesénovic) și Villanova (croat. Novoselo și Novavas), locuitorilor le spun *de su codru* sau podgorți (slav.) și *Novoșoani*; de sub cel din Albona satul *Bîrdo*, locuitorilor le zic *Brioani*; de sub cel din Bogliuno satele Sușnevița (ital. Susgnevizza, croat. Sušnjevica) și Letay, locuitorii sînt *Sușnjevți* *Letaiți* (forme slave); de sub cel din Pisino satele Grobnić și Grádinie. Satul cel mai mare e Sușnevița, ea formează centrul acestor sate și ea a fost aleasă de propaganda slavă nimicitoare de centrul acțiunii lor. În zona de nord avem azi un singur sat ce se chiamă Jeřanu în limba română (slav. Žejane). Zona de sud stă sub influența imediată a Croaților și zona dela nord sub influența Slovenilor. Bogăția culturală e însă în stăpînirea fraților Italieni. Satele, cari stau sub podestă italian, au un trai mai liniștit și viața nu li-e atît de amară ca a celor de sub Slavi. Stările materiale, ca în cea mai mare parte din Istria, sînt cît se poate de slabe. Dealurile pleșuve, abia ici coalea acoperite de niște tufări, nu pot opri în brațele lor vînturile turbate (bora) cari n'au milă de gurile unor băieți flămînzi, ci în lăcomia lor prădează produsele unui pă-

Notiță. Să împlinesc tocmai 50 de ani, decînd Ion Maiorescu a vizitat pentru prima oară Românii din Istria. Din acest prilej am rugat pe dl dr. Iosif Popovici să ne pună la dispoziție o parte din numeroasele fotografii, făcute de d-sa la fața locului — dintre cari două le-am publicat în nrul trecut, o parte le dăm în acest număr iar altele vor urma în cele viitoare — și să ne scrie un articol informativ asupra călătoriilor d-sale la Românii din Istria, despre cari încurînd va pune sub tipar o lucrare mai întinsă. — Credem, că informațiile d-sale se vor ceti cu folos și cu mult interes, iar aducerea aminte de acești frați pierduți va trezi, acolo unde încă nu e prea tirziu, tresărirea, învierea conștiinței naționale.

Redacția.

O parte din Sușnievița.

mînt sărac, care vegetează slab sub influența secetii dese și generale. Fantazia Istrienilor fără deosebire etnică, a personificat bora și-i înduioșază inima, silind-o să-i dea unui Istrian o masă din poveste (Deck' dich Tischlein), de care n'a avut parte. Pelîngă sărăcia aceasta n'a mai putut suferi școala vieții. Românii văzînd, că din oițele lor — în lipsă de pășune — și din ogoarele slabe, precum și din vițele stîrpite de boală, nu-și pot duce traiul ori cît de slab, colindă prin orașele vecine, lăsînd cerșitoria la o parte, se angajează prin porturi, încărcă vasele, sînt focari la mașinile vapoarelor. Femeile, pînă sînt mîi tinere, intră în serviciu prin Fiume, Triest, Pola etc. Ocupația lor de mîi nainte de a crește bastarzii plutocraților din orașele vecine e aproape neuzitată. Totuși cele mîi bune doice, cel puțin așa e renumele, sînt ele, și e mirare, că din mizeria în care cresc pot avea acea vigoare a corpului să crească niște ființe slabe domnești. În chipul acesta umblă cu stăpînii lor prin lume, învață a cunoaște oamenii, țările și unele datini ale diferitelor popoare. Gazda mea, o femeie foarte deșteaptă, a fost angajată la fabricantul de torpedo din Fiume, o chiamă Tonca Belulović, vorbește mîi multe limbi, știe bine nemțește, vorbește binișor franțuzește, — de italiană și slavă nici nu mîi vorbesc, căci aceste limbi le știu și servitoarele simple din Fiume-Triest, — înțelege englezește, mă surprindea plăcut cu diferite istorioare ce-mî povestea despre Herbert Bismarck, (feciorul marelui Bismarck) și des-

pre convorbirea ei cu regele Grecilor din Atena. Această femeie are meritul principal de a-mi fi ajutat, să mă pot așeza în Istria la Sușnievița în a doua călătorie, deoarece primul meu gazdă Francisc Scrobe, un om foarte inteligent și bogat, n'aputusemă găzduiască din mîi multe motive. Tonca Belulović a înțeles scopul călătoriei mele și m'a rugat, să mă îndestulesc cu sărăcia din căscioara ei, pe care bărbatu-său a zidit-o din banii cîștigați în cea mîi mare parte din plata ei ca doică. În această casă mi-am așezat lagărul „Dialectelor Române“ și din casa lui Scrobe, prietenului meu, a trebuit să facem post de jandarmi reclamați de siguranța mea personală, care a fost atacată de dujmănia și intrigile preotului slav din Sușnievița, Iosip Fleagar. Omul acesta, botezat de altfel *nero* — negru, dracu, — m'a chinuit în 1899, cînd printr'un jandarm și podestă din Bogliuno, ambii tratați de el, m'a făcut obiectul batjocurii lor, dar nu m'a putut aresta avînd legitimarea de student din Viena. Pentru prietenul Scrobe, aș urmat zile amare după depărtarea mea. Perseveranța acestui suflet diabolic n'a ajuns nici la 1905 la O, cînd ca docent, am venit din nou să-mi controlez rezultatele studiului meu și cu ajutorul unui fonograf al Academiei imperiale să fixez graiul istro-român, care în curînd se va pierde ca un cîntec bătrînesc. Erăm ținut de agent italian, spionat și urmărit pe toate căile. Ordinele autorității politice și salvus conductus al episcopului n'a avut efect, ci s'a întîmplat faptul, că doi netrebnici, sub pretext că-mi vor spune

basme, au venit în casa mea cu gândul să mă bată. Evident, că așa ceva n'am mai putut suferi. Povestesc aceste să vedeți ce stări sînt în Istria și cine domnește amarul fraților din Istria. În dimineața următoare mă duc cu poșta la Cerovglie și de acolo cu trenul la Pisino. Anunț cazul la Bezirkshauptmann, iaș trenul imediat pentru Parenzo. Merg la giunta provinciale și de acolo la căpitanul țării la Pola, de unde plec la luocotenentă la Triest. În Vinerea patimilor Paștilor catolice mă primește vicedirectorul dela luocotenentă în absența luocotenentului bolnav la Viena. Mă asigură că se va face anchetă. Eu i-am declarat scurt și cuprinzător, că dacă nu-mi asigură persoana să-mi pot continua studiul, plec imediat la ministrul de interne din Viena. Fiind și eu persoană cu atributele k. k., cași toți beamterii din Austria, cererea mea a avut efect. Episcopul Nagler, un vienez „gemütlich“, îmi dă binecuvîntarea, dacă nu puterea „iubirii“ supușilor lui. Ce n'au făcut hîrțile autorităților au făcut sclipirile baionetelor și „kurzschriftul“ jandarmilor. Pe lângă asistență politică mi-am angajat și un agent civil. În societatea agenților mei — fiind patrulele întărite — am făcut și completat studiul dialectului român din Istria, sub scutul baionetelor. Forța științei și puterea ade-vărului a constrîns pe niște funcționari orbiți de idei șoviniste să recunoască persoana mea de autoritate blîndă și nu turbată și să cinstiască totodată obiectul ocupațiunii mele. Dujmanii mei și ai Românilor din Istria au fost încătușați cîteva momente și oamenii s'au apropiat de mine cu cînte și cu încredere și mi-au făcut mărturisiri de carî niciodată nu le-am cerut. De aceste mă voi folosi numai cînd va fi lipsă.

La Români din zona de nord (din Jeianu) nu m'a oprit nimeni să-mi fac cercetările. Ei se țin de Munegrande și ambele aceste cu Munepiccolo au format acelaș popor. Legenda ne povestește că au fost trei frați și aceștia de groaza unui „rebelion“, cum mi-a spus la 1899 un bătrîn cîstit de 85 ani, Valentin Marmilici, au fugit din țara lor, pe care nu o pot numi cu siguranță, și s'au așezat unul la Jeianu, altul la Munegrande și al treilea la Munepiccolo. Frații cei din satele din urmă și-au uitat limba — schimbîndu-o cu cea slovenă — și din acest motiv

Femei din Sușnievița cu Tonca Belulovici.

nu sînt tocmai prea iubiți de cei din Jeianu. După port și după sumedenia de cuvinte, păstrată în graiul celor desnaționalizați, se pare, că faptul nu s'a împlinit de mult. Ocupația acestora e cărbunăritul. Cărbuni lor de lemn se desfac la Abbazia și Fiume. Români slavi-zați din Munegrande și Piccolo își vînd cărbuni la Triest. Și pentru o lume n'ar cuteza unul să se ducă în piața celui alt. Dealtmînterî călcarea acestei învoiei nu odată a fost sigilată prin bătăi. Căsătorii între locuitorii acestor sate se fac, dar slovencele măritate în casă românească vorbesc românește.

Traiul Jeianilor e mai priincios, decît al fraților lor de sub Montemaggiore. Portul lor e tot cel obicinuit la toți. Numai femeile au un port de tot curios. Fustele lor ajung abia pînă la genunchi, au ciorapi albi. Părul e împletit cu panglici colorate, moda aceasta e redusă în Val d'Arsa numai la babele mai bătrîne cari au părăsit țoarșele și țandalinele din vremea veche. Curomoacul (pălăria) a mai rămas în cîteva sate

slave. Pălăriuța rotundă a fost înlocuită de pălăria orașenilor. Portul mustețelor, sub influența modei popilor catolici, începe a fi părăsit și în Val d'Arsa. În Cars sînt toți cu mustețe și nu și le rad. Limba celor din Val d'Arsa se deosebește puțin de limba celor din Cars. De altfel deosebiri locale sînt chiar în dialectele satelor din Val d'Arsa¹. Cînd se 'ntîlnesc Românii aceștia vorbesc în general cu *froate* (frate, orice a accentuat din dialectul lor se rostește ca un fel de *a* asemenea lui *oa*).

Românii din Istria au pierdut întocmai ca și cei din Meglenia (Balcani) numirea de Român și ei își zic *Vlah-i* (și nu Vlah-Vlasi). Vecinii lor le-au pus diferite nume de batjocură ca: *Cici*, *Ciciriani*, *Cicilian* și *Ciribiri*. Dintre aceste numiri *Cicii* s'au generalizat pentru zona de nord, care cuprinde și mulți slavî, născuți din Românii desnaționalizați, iar pentru zona de sud se folosește mai mult *Ciribiri*. Pentru explicarea numelor acestora s'au încercat diferite etimologisări, dar nu s'au explicat încă în mod suficient. După toată probabilitatea avem de a face cu etimologii populare. În *Cicii* s'a crezut că ar fi ascuns sau rom. *ce-ce* sau slav. *cicia* (unchiu), în *Ciribiri* sau *cire-bire* (cine-bine) sau *fire-bire* (ține-bine). Numirile acestea au diferite vechimi. Cea mai veche se pare *Cicii* pe lângă *Rumeri*, nume ce a dispărut din acest dialect și pe care voește să-l reintroducă un român din Istria, Andruș Glavina, care are meritul de a fi încercat să facă și să publice cea dintîi carte în dialectul lor: *Căldaru lu Rumeri din Istrie* anul trecut.

Despre origina Românilor din Istria avem pe lângă documente de limbă și documente publice, și niște cărți din suta a 17-a. De rîndul acesta amintesc numai izvoarele mai generale și mai importante, fiindcă studiul acesta are scopul numai să informeze, iar nu să discute toate izvoarele existente, lucru ce se face în cartea mea despre Românii din Istria.

În suta a 17-a a scris I. W. v. Valvasor (1641—1693) o carte importantă *Die Ehre des Herzogthums Krain*, Nürnberg 1689, a II-a ed. Rudolfswerth 1877, după *Carniola antiqua et*

nova a lui Schönleben (1618—1681). Valvasor face niște observări interesante asupra *Tschittilor* pe cari îi derivă dela Schyți. La 1698 se publică la Venezia o carte *Historia della città di Trieste* scrisă de Irineo della Croce (1627—1713) alias Giovanni Maria Manaruta. În cartea aceasta se pomenește de Români, de limba lor și de locuințele lor din suburbiile orașului Triest. Faptul acesta arată puterea de expansiune a Românilor, pe cari el îi numește *Rumeri*. Nicî nu-i mirare că s'au lătit atît de mult cunoscînd marea importanță a Românilor în comerțul din Ragusa. E mai de mirat cum de au pierit așa de mulți din ei și cum a scăzut numărul lor atît de mult în raport cu vitalitatea lor din vremile apuse. De știrile aceste precum și de documentele referitoare la existența și trecutul lor în Istria n'am avut nici o cunoștință. Românii aceștia au fost pentru prima dată înviați din mormîntul lor de A. Covaz. Prezintă chipul bărbatului acesta demn de admirația și recunoștința noastră. A. Covaz a fost slav, dar n'a fost dușmanul fraților noștri, ci din contră s'a interesat de ei totdeauna. A fost la 1846 cînd A. Covaz a publicat articolul său despre acești Români în *L'Istria nr. 1—2*, jurnalul de sub red. Drului Kandler.

La 1847 Asachi publică știrea aceasta în călindarul pentru poporul român din Iași. Tot odată aduce și o poezie cu un păcurar istro-român. Zece ani după aceasta, la 1857, *Ion Maiorescu*, vrednicul tată al și mai vrednicului fiu, Titu, a vizitat pe acești Români părăsiți. Notițele lui sînt foarte interesante și materialul lui lexical cuprinde în multe privințe părți, cari azi, după cincizeci de ani, nu se mai află în acest dialect, a cărui sfîrșit se accelerează pe zi ce merge. Ion Maiorescu a fost primul Român care a trebuit să dea piept cu șovinismul și cu răutatea popilor din satele române din Istria, el a fost primul care a cuprins în sufletul său iubirea unui popor pierdut și el a fost cel dintîi, care a decretat mai înainte acest popor. A. Covaz i-a pus la dispoziție toată experiența sa și i-a făcut serviciu de frate. Pe vremea cînd a petrecut Maiorescu în Istria erau mai multe sate unde se vorbea românește. Atît numărul satelor cît și numărul vorbitorilor a scăzut mult. Și dacă desnaționalizarea va merge tot în această pro-

¹ Lucrurile aceste vor fi arătate în studiile mele despre *Dialectele Române din Istria*, cari se vor pune sub tipar cît mai curînd.

porție, peste 50 de ani vom avea de tot puținii Români, așa că după cîțiva 50 de ani vor dispărea în marea cutropitoare a Slavilor. Vor fi și aceștia ca și frații lor Români cari grăiesc în limba slavă. Tocmai acesta a fost motivul cel mai puternic că m'am hotărît să le fixez limba cu fonograful. După Ion Maiorescu i-au vizitat, dintre Români, cari au dat ceva semn despre vizita lor: V. A. Ureche, Burada, Nanu, Nicoară și autorul acestui articol; dintre străini: Ivo Gartner, Weigand, Bartoli etc. Pe noi ne-a dus dorul ca să ne desăvîrșim studiile asupra dialectelor lor, cari sînt izvoare vii pentru evoluția istorică a limbii române. Dialectele din Istria ne dau valori reale și studiul lor general e un categoric imperativ. Aceste dialecte au multe puncte comune cu celelalte dialecte române. Existența unor note ne surprinde plăcut și ne ajută multe explicații, fără de cari în lipsa acestor dovezi combinația filologică n'ar fi putut opera atît de real și de bine.

Prezint mai multe fotografii din diferite părți din Val d'Arsa. Din Jeitau voi publica cîteva fotografii cu altă ocazie. Tipurile de pe aceste fotografii în multe privințe nu se apropie de cele românești. În multe locuri sînt de tot apropiate de Croați sau Sloveni. Abia convorbirea cu ei ne destăinuiește sufletul lor, care pune în vibrațiuni armonice diferite coarde și din sufletul nostru. Această armonie nu e un simplu act de simpatie etnică, ci dovedește o bază comună din psihicul român. În Villanova sau chiar în Senovic, îndeosebi familia *Surian*, precum și în Chersano sînt trei frați *Burul* (Bunul), azi Croați cari sînt tipuri de Român. Moda de a-și ținea furca în briu ca și la noi nu e notă specială română, căci am văzut-o și prin Bosnia la Slavi. Cîntecele cari ușurează orice muncă, orice durere sau înviorează orice bucurie au fost înlocuite cu cîntece străine. Melodiile românești nu sînt cunoscute. Românii cîntă ca toți Istrienii, afară de Italieni, foarte urît. Unul duce melodia cu o forță nebunată, al doilea sau al doilea îi țin hangul cu niște tonuri de cimpoi. Aceste cîntări produc asupra noastră oboseală adevărată și ne displac asurzindu-ne. D. Burada a notat cîteva melodii în cartea d-sale. Ar fi foarte consult ca un specialist să compare această muzică cu muzica Croaților. Despre muzica dal-

matină, care e foarte plăcută, avem deja studii speciale și așa ar fi ușor de fixat migrațiunea motivelor acestor cîntece. În Istria cîntă mai mult bărbații. Femei n'am prea auzit. Unele din ele cîntă cuplete, natural numai melodia, aduse din Fiume sau Triest. Băeții cu oile zumzuesc melodiile locale, cari par niște cimpoaie răgușite.

Căsnicia Istro-românilor nu se prea deosebește de a celorlalți Români. Diferitele povești despre lenea lor, despre senzualismul lor nu prea au baze reale. Dar ei totuși sînt terorizați de preoții lor catolici, cari sub pretextul senzualismului nu-i lasă să-și petreacă și să joace. Maiorescu se plînge că nu i-a putut vedea jucînd. Burada a trebuit să se folosiască de un șiretlic, să-i seducă la o petrecere generală, ca astfel să-i poată vedea jucînd. Eu n'am văzut încă joc din Istria la Români. Mi-au povestit și mie că știu juca și că nu-i lasă. Puterea cea mare a popilor se poate susține cu ajutorul bigotismului lor. Și e curios cum cercetează ei bisericile, măcar că mulți nu înțeleg ce le spune preotul lor. Nainte cu 30 de ani se spovedeau românește. Și avem și azi un canton din satul Birdo unde bătrînii nu știu decît românește. Băeții pînă cînd nu pleacă de acasă nu știu decît românește. Mai ușor învătă și ei dialectul venețian, ce domnește sub diferite nuanțe în italiana din Istria. De vorbirea slavă a Românilor, îndeosebi a babelor și băieților, sînt legate diferite anecdote. Morala lor e cam laxă cam ca a milieului, unde trăiesc. Oamenii fără școală și bigoți nu prea pot merge pe picioarele lor! Decepțiunii puternice le trezesc abia independența sufletului.

Și așa văzînd cît e de rău, dacă nu știți carte, și cît e de bine, dacă știți, s'au hotărît 47 capi de familie din Sušnievița și jur și au înaintat o petiție la 13 Sept. 1888 către dieta provincială din Istria pentru instituirea unei școli cu limba de propunere română. Cazul acesta a produs ilaritate în sinul Slavilor, dar școala cerută după relațiunea Dluî Constantini, al cărui chip îl prezintăm, ca al unui apostol apărător al școlii române, a fost votată în ședința din 3 Octomvrie 1888. S'a dat o luptă mare între Italieni și Slavi, al căror reprezentant slav Dr. Laginja din Pola s'a folosit de argumente ridicole. Școala votată n'a putut fi nici

azi instituită. Mișcarea Slavilor suprimată în dietă a triumfat la guvern. Când a fost să se zidiască școala a mers la fața locului o comisiune cu Bezirkshauptmann-ul și cu jandarmii, și oamenii de frică au trebuit să mărturisiască că sînt Croați afară de Francesco Scrobe, care a fost dat la o parte cu pretensiunea lui. Giunța provincială nu dă însă bani pentru școala slavă. Și așa la 1900 s'a votat din nou la propunerea energicului avocat din Albona, azi secretar la giunța în Parenzo, Dr. Ubaldo Scampicchio, în ședința a 10-a școala din Sușnievița cu limba de propunere română și cu a doua limbă germană, în sensul legii, care cere două limbi.

Această votare a fost din nou urmată de o comisie care a avut sorții celei dintîi. Cîțiva „hîrvatași” (croatofili), sau mai bine niște săturați de vinul oficial, au mărturisit că nu le trebuie școală română, ci croată. Să cîștigă gurile slabe din sat pe lîngă niște baionete îngrozitoare e de ajuns niște măsuri de vin orbitor. Și guvernul a învins ca școala să fie croată. Giunța nu le dă bani. Soc. sf. Ciril și Metod, care sub pretextul unor trebuințe culturale, produce și

alimentează dușmănia și neînțelegerea dintre locuitori au pus la dispoziția Slavilor cîteva mii și au zidit o școală care a stat cîteva ani închisă. După multe uneltiri a preotului Flegar a venit o croată din Croația și cu o pompă teribilă au deschis în April, în săptămîna mare, cînd toate școlile se închideau de Paști, școala slavă în prezența unor adepți croați. Erau mai puțin de zece. Lucrurile aceste s'au petrecut cînd eram eu în Sușnievița. Bucuria lor n'a ținut nici o săptămînă, căci școala a fost închisă printr'o telegramă din Viena, fiindcă a fost deschisă fără autorizație. Și din închiderea școlii acesteia mi-au dat și mie o parte, cu toate că eu n'am făcut nimic, și aici e motivul dușmăniei lui Flegar și a mișcării contra persoanei mele, care a trebuit mai apoi să fie asigurată din partea guvernului.

Evident că o atare școală, care atît din punct de vedere pedagogic cît și uman n'are nici o îndreptățire, nu se poate susține fără de trebuința locuitorilor.

Băeții nu înțeleg ce le spune dascălița. Aceasta din urmă nu poate învăța copiii pînă

A. Covaz.

Constantini.

nu învață ea mai nainte limba poporului, cum a bunăoară poștărița din Sușnievița, o slovencă, a învățat dialectul român de acolo, ca să se poată înțelege cu oamenii. O școală trebuie să opereze cu factori pozitivi și nu cu tăblițele sf. Ciril și Metod. Școala nu se poate susține prin arme și afuriseniile unui preot, ci prin iubire și prin cultura minții și a sufletului. Școala nu e mijloc de prostire, ci de luminare. Dacă va veni odată vremea să aibă și Românii această o școală în limba lor, atunci vom putea vorbi altfel despre viitorul lor.

* * *

Atît comunic de rîndul acesta despre Românii din Istria. Și cu mare durere a trebuit să constat, că dialectele lor frumoase, din punctul de vedere al evoluției limbii române, dispar. Cu dispariția lor se uscă o ramură verde din arborele mare român, dar așa e fatala lege a

asimilațiunii popoarelor. Și e păcat din punctul nostru de vedere. Fonograful va rosti cel puțin în timpurile viitoare șoaptele acestor „omiri buri“. Cred însă că ar fi mai bine, dacă România ar zmulge din ghiarele mizeriei și pierderii aceste 3000 de suflete nepierdute încă și le-ar coloniza în vr'o parte, unde și-ar putea asigura viața din viitor. Ar face în cazul acesta un serviciu real Românilor. Ar ucide niște dialecte, dar ar scoate din ghiara morții un popor. Dialectele acestea s'ar încrucișa cu altele surori și așa ar viețui mai departe în limba română. Cred, că dacă avem un locșor pentru acești frați în inimile noastre, putem găsi în țările noastre și niște coți de pămînt pentru mormintele lor. Astfel memoria lor și a noastră va fi binecuvîntată, și buzele nepoților vor murmura cu sfințenie mulțumirile lor pentru o faptă bună către Dumnezeuul nostru.

Dr. Iosif Popovici.

DOR DE PRIMĂVARĂ.

Mamă dragă, ce-o fi oare
Că acasă nu-mi mai place
Și n'am voie și n'am pace,
Ceva greu pe pept îmi zace —
Cînd e cald afar' și soare?

Iar cînd văd, măicuță, norii
Cum se duc în depărtare,
I-ași urma să fiu în stare;
Și din loc inima-mi sare
Cînd aud că vin cocorii.

Nu-mi mai stă la lucru gîndul
Ci la lună și la stele.
Ași visa, privind la ele
Prin fereastra cu zăbrele,
Serî întregi și nopți de-arîndul.

Și m'ași duce mamă 'n lume
S'o cufreer toată, toată
Cit de lungă-î și de lată,
Și uitării să fiu dată:
Să-mi pierd urmă, să-mi pierd nume.

Uite flori pe rămurele!
Auzi glas de ciocîrlie!
Ce-o mai fi de-acum să fie.
Casă, tu, să stai pustie,
Și adio gînduri grele.

Stai, măicuță, stai și toarce
Ziulica, noaptea 'ntreagă;
Eū am inimă pribeagă,
Nu mă plînge, mamă dragă,
Dacă nu m'oî mai întoarce.

SORET.

Ai tremurat la geamurile mele
De-atîtea ori pe viscol și furtună
Și te-ai întors cu dragostea-ți nebună
Și dorul tău, pierdut în gînduri grele.

Și-ai așteptat ades' pe vreme bună
Ca să-ți apar zîmbind dintre perdele,
Dar n'am venit să ne 'ndrăgim de stele
Și să visăm la astrii și la lună.

Te-ai dus apoi plîngînd dela ferestre
Să mori uitat, pierdut printre sihastri.
Acum cînd știu de tainele aceste

Plîng nopți întregi la lună și la astrii.
O! cînd mai vii, craiū mîndru din poveste,
Cu părul blond, cu ochi adînci albaștri.

Ecaterina Pitiș.

Pintea Viteazul.

Dramă istorică în trei acte și un tablou.

De V. E. Moldovan.

TABLOUL ca întregire la ACTUL II.

În față, peștera pustnicului Ilie. În fundul peșterii o ușiță de lemn, de unde, printre scinduri, pătrunde lumina. Deschizătura peșterii e goală. La intrare o laviță de scindură. Pe laviță două lopățele, cu cari se anunță cel ce vrea să intre, lovindu-le de olaltă. Înaintea peșterii un povârniș stîncos, colțuros, cu tufiș rar de jneapăn. În dreapta și stînga, tufiș. Cînd se ri-

Scena I.

Glasul lui Ilie pustnicul (citește din „Molitvelnic“ cu glasul rar și profetic): Iară tu, Dumnezeuule, iubitorule de oameni, Te gătești să cerți și iară să ierți robilor Tăi netrebniți. Că pe cît mărimea păcatelor crește mai mult, cu atît mai mult crește și milostivenia Ta, ce nu-și aduce aminte de cele rele. De aceea ne rugăm Ție să întorci dela noi urgia Ta. Nu Te mânia pe noi, ci întru milostivenia Ta, ne izbăvește, Doamne Dumnezeul nostru, care oprești trăznitul, schimbi fulgerul și toate le plinești spre mîntuirea fapturilor Tale. Caută dară și spre noi după mare mila Ta și ne mîntuiește de tot necazul, minia și nevoia și de primejdia care s'apropie. Că ai tunat din cer, ai înmulțit fulgerele și ne-ai înfiorat pe noi. Miluește-ne pe noi după mulțimea milostiveniei Tale, să nu ne ardă focul miniei Tale, nici iuțimea fulgerelor și a trăznelor să nu ne mistuiască. Fără, — după mare mila Ta, alinează urgia. Inseninînd aerul, risipește întunerecul, care ne-a învăluit, — întoarce viforul întru liniște... (în răstimp se vede cum urcă Pintea spre peșteră).

Scena a II-a.

Acelaș și Pintea. (Vine, urcînd cu greu prin pietrișul din calea peșterii. Se oprește, privește înapoi, apoi își urmează calea. Glasul lui Ilie se aude mereu, tot mai încet, pînă devine un murmur. Fulgerele și trăznetele se repetă).

Pintea (oprindu-se la intrarea peșterii): Se roagă!... (scuturîndu-se de apă) Uf, ce vreme grea! (luînd lopățelele de pe laviță, le lovește de mai multeori de olaltă) Moș Ilie!

Ilie (din peșteră): Cine umblă p'aci pe vremea asta?

Pintea: Eă sînt, moș Ilie, — Pintea din Măgoaja!

Ilie: Tu ești? Așteaptă să-mi isprăvesc rugăciunea.

Pintea (șezînd pe laviță): Aștept, moș Ilie, aștept!

(Pauză. Nu se aude decît murmurul cum se roagă Pustnicul. Deodată se aude un buciurn din depărtare. Pintea se ridică, vine în gura peșterii și suflă de două ori în buciurn).

dică cortina, în peșteră e întuneric. Un fulger străbate semiobscurul, iar în urmă-i tunete puternice. Ploaie tare. Fulgerele cad des, iar cătră mijlocul tabloului scad treptat. Ploaia stă. Din peșteră, de după perețele de scinduri, se aude glasul lui Ilie, cum se roagă „de vreme grea“. O cucuvae tipă mereu într-o scorbură.

Ilie (deschide ușa): Nu ești singur? Cui dai semne?

Pintea (apropiîndu-se): Aștept să vie Rákoczi cu doi oameni, Români creștini, — că avem un sfat împreună... Sărut dreapta, moș Ilie! (îi sărută mîna).

Ilie (iese în peștera internă, închizînd ușa după sine): Hm! hm! Sfaturî pe vremea asta! Aci!

Pintea: Să nu te superi, moș Ilie! Ne păzim bine că umblă să ne prindă Nemții.

Ilie: Nemții? Ce aveți voi cu Nemții? Hm! (se aude un buciurn, dar mai aproape) Auzi!

Pintea (răspunde de nou din gura peșterii): Vin! — Întrebă că ce avem cu Nemții? Prea ne-a năpădit, moș Ilie. Ne prea store cu dările, ne prea sărăcesc, apoi vor să ne răpiască și legea! Vor să ne facă papistași...

Ilie: Hm! Legea! D'apoi Rákoczi nu-i papistaș?

Pintea: Nu! Rákoczi e de lege ungurească și vrea să se însoțiască cu noi Români, de legea grecească.

Ilie: Hm! hm! D'apoi s'a început război?

Pintea: S'a început! Eă am tabără aci în munți și-mi adun oameni. Am cincî sute. (se aude buciurnul aproape de tot) Auzi că vin!

Ilie: Bine! O să văd cum faceți tîrgul! Păzește-te să nu pășești hicleșug! Eă mă duc să mă rog! Înainte de a te duce, să-mi grăiești! (se retrage și închide ușa).

Pintea (în urma lui): Bine, moș Ilie!

Scena a III-a.

Aceiași, Rákoczi, Ioniță, Avrămuț, (vin cu greu din stînga). Ioniță îl aduce pe Rákoczi de mină prin întuneric. Cînd se ivesc, un fulger luminează scena și un tunet puternic cutremură întreg codrul. Toți rămîn înmărmuriți. Cucuvae se vaetă. Pintea stă în ușa peșterii).

Ioniță (cătră Rákoczi): P'aci, p'aci, Măria ta! Rákoczi: Vai, ce noapte fioroasă!... Am sosit?

Ioniță: Am sosit! Iată, în gura peșterii ne așteaptă căpitanul Pintea! (în răstimp sosesc) Am venit, căpitane!

Pintea: Bun sosit!

Rákoczi (își dă mantaua la o parte și pășește spre Pinte, întinzându-i mîna): Bună seara, căpitane! Mulțumim, că m'ai ascultat!

Pinte (arătîndu-i lavița, să șează): Cum să nu vii, Măria Ta? Și eu m'am gîndit să mă duc în tabăra Măriei Tale.

Rákoczi (șede pe laviță): Doamne, ce vreme turbată! Numai paserea asta de nu s'ar mai vâeta! De cîteori o aud, mă trec fiorii! Par'că prea cobește a rău!

Pinte: O fi, ce-o da Dumnezeu. (Ioniță și Avrămuț se retrag într'un colț. Își pun mantalele și se așează pe ele. Povestesc).

Rákoczi: Șezi ici, căpitane! Ce pustnic trăește aici?

Pinte (așezîndu-se): Un călugăr bătrîn. Să tot roagă mereu.

Rákoczi: Oare nu ne vinde?

Pinte: Nu, Măria Ta! Nu se duce el mai mult în lume! De 20 de ani n'a pus piciorul din codru! Apoî mi-e om bun.

Rákoczi: Așa? Bine! Dar să începem, că vremea e scumpă. Eu trebuie să mă întorc în tabără...

Pinte: În scrisoarea Măriei Tale m'ai făcut căpitan al Mării Tale. Îți mulțumesc. Asta-mi prinde bine! De aci înainte, nu-mi vor mai zice tálhar, — că noi Români, orice am face, bine, rău, — tot tálhari ne numesc.

Rákoczi: Da, ești căpitanul meu! Eu nu-ți cer nimic. Fă cum vei gîndi că-i bine! Vrea să fiu apărat dela spate. O poți face asta?

Pinte: Voi avea mult de lucru cu orașele, că toate-s potrivnice. Imi stă în gînd să cuprind Baia-Mare, ca să am pe iarnă un cuib.

Rákoczi: Crezi că vei reuși?

Pinte: De-a bună seama! Oamenii mei sînt viteji și isteji.

Rákoczi: Știu! Jumătate din oamenii mei sînt Români, și nime nu-i întrece. Am și patru căpitani români, — cei mai viteji! Așa dară fă cum gîndești! Eu mă încred în tine. Spune-mi acu dacă vom învinge, voi ce dorințe aveți?

Pinte: Noi? Puține, Măria Ta! Să ni se lase legea noastră românească! Să nu ne mai închidă bisericile; să nu ne pună la dări și gloabă pe cei ce nu ne lăsăm legea.

Rákoczi: Asta ți-o făgăduiesc, pe cîntea mea!

Pinte: Să avem, ca mai de mult, Vodă de neamul nost, supus numai împărăției.

Rákoczi: De vom birui, se va face!

Pinte: Vodă nost să fie ales de nobilii români din părțile noastre și să-l întăriască în domnie craiul țării.

Rákoczi: Bine! Mă învoiesc!

Pinte: Darea cătră împărăție să o plătiescă Vodă, din ce va strînge dela popor! Și darea asta, să scadă. Acu e prea mare.

Rákoczi: Se va face, pe cum dorești!

Pinte: Să învețe și pruncii noștri carte. În magistrat și alte slujbe la orașe să se pună, după dreptate, și nobilii români.

Rákoczi: După dreptate!

Pinte: Să se facă nobili toți pușcașii mei și copiii lor!

Rákoczi: Și asta ți-o făgăduiesc!

Pinte: Soartea iobagilor să se ușureze!

Rákoczi: Se va ușura!

Pinte: Altceva nu cer!

Rákoczi (cu mirare): Nu? Pentru tine nu ceri nimic?

Pinte: Pentru mine? Nu! Nimic! Numai bunăvoința Măriei Tale!

Rákoczi: Ești un om nobil, — căpitane!

Pinte: Așa sîntem noi, Români! Nu cerem noi a nimăruia! Noi numai dreptate cerem!

Rákoczi: Știu! Și am iubit totdeauna pe Români. Soartea a fost prea vitregă cu ei!... Dar bani aveți?

Pinte: Puțini! Trăim din ce luăm dela potrivnici.

Rákoczi: O să-ți trimit două mii de galbeni! Așa dară ne-am înțeles?

Pinte: Ne-am înțeles, Măria Ta.

Rákoczi (se ridică): Adă mîna! Aceluia care va călca înțelesul, să nu-i ajute Dumnezeu. (În clipa asta un trăznet puternic izbește o stîncă, la gura peșterii, care se prăbușește cu zgomot înfiorător).

Pinte (întinzîndu-i mîna): Să nu-i ajute. (toți rămîn inlemniți. Rákoczi și Pinte se privesc mult, înmărmuriți).

Rákoczi (cu glas tremurător): Oare să fie semn rău?

Pinte: Poate fi și bun.

Rákoczi: Să te audă Dumnezeu. Eu plec. Mergem pe-un drum?

Pinte: Nu, Măria Ta. Eu nu mă duc în dreapta.

Rákoczi: Rămii cu bine, dară. Încă una să-ți mai spu. Cînd vei ajunge în strîmtoare, cere ajutor. De voi ajunge eu — și eu îți voi cere. Să mă înștiințezi mereu, cînd ai avut bătaie cu potrivnicii. Rămii cu bine! (își da mîna).

Pinte: Să mergi cu bine! N'o să te plîngi de mine, Măria Ta. (cătră Ioniță) Tu du-te cu dinșii.

Ioniță (ridicîndu-se): Mă duc, căpitane. Rămăsun!

Avrămuț (ridicîndu-se): Rămii cu bine, căpitane! (pleacă toți trei pe drumul pe care au venit).

Pinte: Drum bun! (privește lung în urma lor).

Scena a IV-a.

Pinte și Ilie.

Pinte: Moș Ilie!

Ilie: Viu, viu, nepoate! (deschide ușa și iese).

P i n t e a : Am isprăvit. Auzit-ai ?

I l i e : Am ascultat. Ai cerut prea puțin !

P i n t e a : N'am spus tot ce am gândit, că nici el n'a spus tot. De-i spuneam, poate nu ne despărțiam ca prietini, cu toate că și el e Român de viță.

I l i e : Să-mi spui ce vrei tu, nepoate ? Ce gânduri ai ?

P i n t e a (îndreptindu-și statura) : Moș Ilie ! N'am spus nimăru, ce zace pe sufletul meu. Dar ție îți spui, că tu ești om sfânt și drept. De mult mă doare soarta poporului nostru și nu i-am putut ajuta. Noi sintem străini pe moșia noastră, pe pământul strămoșesc. Eă vreaă să se schimbe lucrul ăsta. Să nu ni se înstrăineze domni. Să nu mă fim iobagi. Să trăim noi Români, singuri și slobози în țara noastră. Asta o vreaă eă.

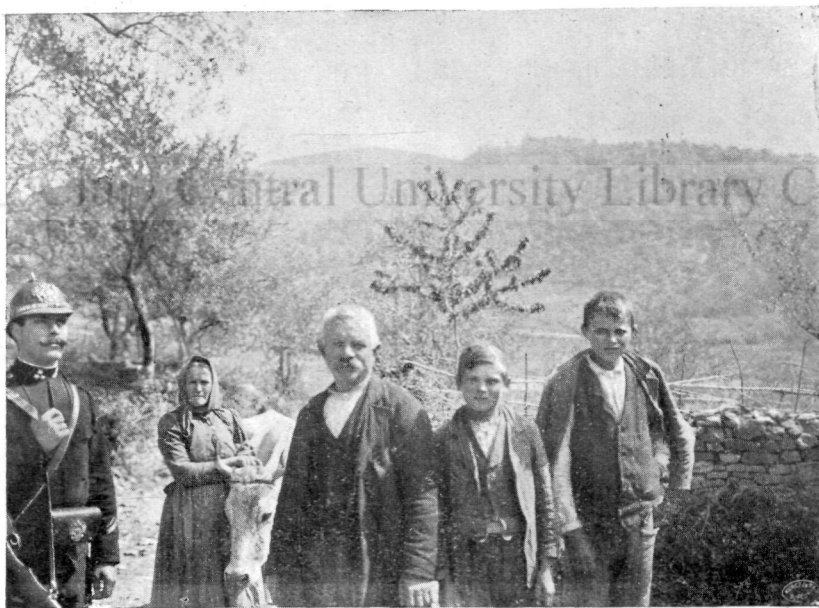
I l i e (profetic) : Mindre vorbe ai spus ! Min-

dru-î sufletul tău și gândurile tale ! Dar auzit-ai bufnița cum cobia ? ăsta-î semn rău ! Nicî tu, nici Rákoczi nu-ți ajunge izbîndă. Alți oameni, în alte vremuri veni-vor, să împliniască dorul nostru. Noi atunci n'om mai trăi ! Vor trece mulți ani și se vor ivi în Ardeal oameni cari să pătimiască pentru neamul românesc. Nicî ei nu vor reuși. Veni-vor alții, peste alți mulți ani, și zădarnic se vor jertfi ! Noi avem încă mult de suferit. Dar un glas ascuns îmi spune, că încă peste atîția ani, vor răsări și zorile neamului nostru. Tu du-te însă și luptă, și în luptele tale să fie Dumnezeu cu tine. Că unde-î dreptatea acolo-î și Dumnezeu !

P i n t e a (cade în genunchi) : Binecuvîntă-mă, moș Ilie.

I l i e (ridică brațele și-l binecuvîntă) : Fii binecuvîntat, nepoate.

(Cortina).

Români din Grobnic.

CINTEC

Lăutare, măi bătrîne
Și străin pe lumea nouă,
De-aș putea în clipa asta
Inima mi-aș rupe-o 'n două.

Și străin cum sînt pe lume
Și bătut de sărăcie,
Zumătate, măi moșnege,
Bucuros ți-aș da-o ție.

Tu din ea să-ți pui în strună
Dorul ei și 'ntreg amarul,
Si să-mi cînți apoi, bătrîne,
Să-mi izbese în zid paharul.

Z. Bârsan.

IDILĂ.

Es ist eine alte Geschichte...

I.

Motrul curge liniștit, gălbui, pe patul lui de mîl printre zăvoale de sălcii, plopi și anini. Dealurile din cele două laturi închid o vale largă și roditoare în care satele se țin lanț. Le ghicești după desimea și verdeața pomilor, din care răsare cîte un perete alb, ori cîte un turn de biserică; iar seara și dimineața după palele de pruni viorii ce plutesc d'asupra în văzduh.

Miriștele sînt arse, porumbiștile au început să îngălbiniască și să foșniască uscat.

E în ziua de Sînta-Maria. În Merișani e zarvă mare. De cu dimineață încep să sosiască că-

lîngă biserică, mesele tuturor. După liturghie preotul, îmbrăcat într'o reverendă lungă, de un negru spălăcit, cu patrafirul la gît și urmat de cîntăreți, pornesc din masă în masă pentru dumnezeiasca slujbă. Locurile se ocupă îndată, fiecare își caută prietini, rudeniile, cunoscuții și și-i așează la masă cu bucuria revederii. Vinul începe să curgă odată cu închinăciunile și urările de sănătate, lăutarii deschid sufletele cu cîntecele lor. Căruțele sosesc mereu, de pe colnice se pogoară pîlcuri de bărbați în haine albe, femeii cu vestimente în fețe vii ce bat la ochi; — ei vin pentru petrecere și joc și așteaptă nerăbdători în ceată. Un negustor cu mărunțișuri

Români din Birdo.

ruțe și călăreți din toate părțile. Satul furnică de oameni în haine de sărbătoare. Fumuri se înalță de pe la toate gospodăriile, pe alocuri focul arde în bătătură înconjurat de oale mari, în care se gatește pentru praznic. Lăutarii îi zic prelung pe uliți, ori pe la porțile oamenilor așteptînd să fie chemați. Un duh de veselie și de petrecere plutește pe d'asupra tuturor, nu mai vezi o față îngîndurată. Merișanii au azi *nedee*. De hramul bisericii fiecare face un parastas, de pe la prînz încep să se întindă pe tăpșanul de

ieftine și-a întocmit și el șatra mai de-o parte; iar mai încolo olarii își întind marfa și rudarii stau lîngă juguri, fuse, linguri și talere de lemn așteptînd cumpărătorii. Țiganii și cerșetorii cer mila celor ce petrec.

Pe după amiază tot tăpșanul furnică de lume. Atunci lăutarii părăsesc mesele și încep să cînte de joc. Ceea ce-i aducea pe oamenii aceștia aici era imboldul de a se vedea, de a se cunoaște, de a se prețui. Se legaui prietenii, se întilniau ochi, se strîngeau minii, se făceau glume,

se puneau la cale noi gospodării. Poporul din părțile acestea n'are alt chip de a petrece la olaltă adunat din mai multe sate. Horele se urmau repede, flăcăii băteau pământul după viersul lăutarului și-și ștergeau nădușala de pe frunte, fetele prinse toate la un loc se legănau mai ușor privind la voinicia flăcăilor.

Pe de margine inteligența satelor stă și privește: sînt preoți bătrîni, percepitori roșcovani, învățători uscățivi. Preotul din Merișani stă de vorbă cu învățătorul din Florești Gheorghe Voinea, alături stă tăcut fecioru-său: Nicu Voinea. E bine croit: înalt, voinic, în fața-î bărbătească, fruntea largă, ochii mari, negrii, citești deșteptăciunea, simțirile curate, dragostea de muncă. Din capul locului îți insuflă iubire. E pe cale de a termina liceul, în toamnă merge pe a opta. În școală muria după istoria vitejiilor, a faptelor mari, a voințelor de fier, a oamenilor nemuritori. Indumnezeia tăria, virtutea, bărbăția și i se părea că el ar fi trebuit să fie născut în alt veac. Îi sta pildă înaintea ochilor toți cei ce la vîrsta lui făptuiseră fapte mari și la ei se gîndia pururi, îl rodea numai mîhnirea că el trece prin lume vegetînd ca o ființă de rînd. Avea un ideal, pe care tot școala i-l dăduse: idealul clasic elin, de desăvîrșită armonie între suflet și trup. Ura tot ce nu era potrivit cu acest ideal și nu odată simția în el clocotînd revoltă contra școalei cu viața sedentară, cu monotonia-i plicticoasă și învățătura-i seacă și abstractă, contra societății stăpînită de prejudecăți și de orînduiei în potriva firei. Îi plăceau pînă la patimă vechile balade, închidea ochii și vedea viteji, haiduci, lua parte la răpiri romantice, poposia în mijloc de codru, ori la cîrciume învăluite în umbră și mai presus de toate la vîrsta lui vedea în vis și se gîndia mereu la fete frumoase, la eroine din balade și povești.

Venise la nedee în Merișani pentru a se desfăta, el nu putea însă găsi desfătare decît în lumea visurilor lui, pe care ar fi vrut să le vadă mai ales aci la țară, aieva măcar într'o măsură cît de mică. Nu găsia însă ființele închipirei lui. Flăcăii erau voinici ce-î drept, dar lui i se părea că n'au destul avînt și nu-s destul de frumoși în mișcările trupurilor lor tari și osoase, iar fetele... unde e iubita și cîntata frumusețe românească? Cutare, care ar avea mișcări fru-

moase, are față stricată de vărsat; cealaltă are ochii așa de spălăciți, ori figura așa de îmbătrînită, ori obrajii pămîntoși, ori falcile prea mari. Și toate au un trup așa de lipsit de farmec. Cele mititele sînt mai gingașe și mai mlădioase, cum se fac însă fete mari, rămîn scunde, greoaie, ceea ce le răpește orice gingășie. Și cum mai caută să se întreacă prin vestminte și podoabe, din care multe i se păreau de ris lui, cutare s'a boit cu sulimanuri, cutare și-a scrobit cămașa pînă a făcut-o întreagă ca o coaje, cutare și-a legat la gît cine știe ce, cutare, mai bogată, și-a încărcat cămașa și opregul cu ațiția fluturi și mărgelile că te miri cum se mai mișcă sub zaua asta fără rost.

Privia jucîndu-se cu lăntșorul dela ciasornic, n'auzia ce vorbeau cei bătrîni și nu simția în suflet decît lipsa unui ceva, pe care-l doria fără să-și dea seama ce-i; n'ar fi putut spune, dacă simțirea lui era un fel de regret, de părere de rău, ori de dorință vagă. Și deodată adierea aceasta ce-î trecea mereu peste suflet, se prefăcu într'un fior, ce-l răscoli de sus pînă jos, ca la ivirea a ceva rar și neașteptat. O clipă își puse întrebarea, dacă vedea aievea, ori imaginația lui ațîțată idealizase unul din tipurile pe care el, poate pe nedrept, le numia comune. Dar vedenia aceasta nu dispărea, trăsăturile ei nu se perdeau, nu se ștergeau cum se șterg trăsăturile ființelor, pe care închipuirea noastră le plăzmuește, el îi vedea mișcările, îi auzia glasul. Nicu rămase cu ochii pironiți la ea pe jumătate înmărmurit. Și o bucurie neașteptată se coborî par'că de undeva și-î învălui sufletul. De acum păcat că era spre seară, păcat că nedea nu ținea trei zile în șir, păcat că timpul nu se opria pe loc, ca clipele acelea numai să trăiască în veșnicie. N'o mai perdeva din ochi. Și cînd ea trecu în partea cealaltă a horei, el lăsă pe cei bătrîni să pună țara la cale cu sfatul lor și trecu și el dincolo, o vedea mergînd și i se părea că nimeni nu mai merge ca ea, o vedea zimbînd și nici un zimbet din lume n'ar fi prețuit cît al ei, o auzia vorbind și nici un glas nu putea fi mai dulce, se prindea în horă, și nici un joc nu putea fi mai lin și mai mlădios. Cealaltă nedee nu mai exista pentru el, decît ca un pervaz, menit să-î dea ei prilejul de a fi mai presus decît ori cine din cei și cele ce erau

acolo. Cu o îndrăzneală, pe care n'o mai avusesse niciodată, căuta s'o priviască în ochi și înainte de a o putea privi, i se părea că el o caută și o admiră ca pe ceva de o înaltă valoare artistică, obiectivă; cînd o privi în ochi însă, simți că în inimă i se furișează o legătură, care numai pe departe avea a face cu admirația pentru operele de artă. Și atunci începu să se întrebe: cine-î, de unde-î? Se duse la mamă-sa căreia nu se sfia să-î spună orice.

— Mamă, cine-î fata aceia cu capul gol, cu ochii albaștri?

Se încorda ca vocea să-î fie cit de firească.

— Ce, n'ai mai văzut-o? Li Ana lui Șerban, dela noi din sat.

— Ee!? Da, mamă?

— Frumușică față, are cui sămăna.

II.

Pe drum, cînd se înapoiau acasă, Nicu era trist. I se părea c'a fost slab de s'a lăsat să fie stăpînit de simțirea pe care i-o insufla o față fie chiar și cea mai frumoasă din tot cuprinsul. Dar fusese fericit și acea fericire acum i se curmase și el n'o putea reinvia decît căutînd s'o mai vadă, s'o cunoască, să vorbiască, să glumiască cu ea, s'o prindă de mîna, s'o cuprindă de mijloc.

— Viața de acasă poate că mă va potoli totuși — își zicea el. Tata luptă așa din greu cu viața în mijlocul atîtor greutăți, el e un apostol și un idealist și eu să mă înmoii ca clara de focul unor ochi de față? Ce ar crede el despre băiatul lui, cu care se sfătuisse de atîtea ori în împrejurări grele, cu care împreună se bucurase cînd vîntul de îndreptare începuse să adie?

Seara după cină, învățătorul începu să-și facă socotelile pe a doua zi: — Mîine-î Duminecă, după biserică trebuie să lucrez la bancă și-s singur, pînă seara o să fiu ocupat, ar fi lipsă și de un casier. Cine imi face lecția de mine cu adulții? Doamne, de ce nu sînt de fier, și de ce nu mă pot împărți în zece, că toate le-ași face. Recensămîntul copiilor în vîrstă de școală trebuie din vreme început, săptămîna viitoare sîntem chemați la conferința de cerc. Dar cînd va începe școala! Și de munca mea, cită bruma este, cine va avea grije?

Nicu se trezi prea firziu c'ar fi trebuit să zică:

Mîine merg eu să-ți dau ajutor la bancă, mîine fac eu lecție cu adulții, mîine conduc eu corul la biserică și supărat pe el însuși se culcă.

Dar n'a fost cu puțință să pună geană pe geană. Doi ochi îi răscoliseră sufletul. Așa ochi nu mai văzuse el nici în visurile lui. Doi ochi mai albaștri decît albastrul cel mai curat al cerului de vară, limpezi lamură ca lacrima de înger. Și de asta erau oare așa de buni, așa de blînzi, așa de fermecători? Ori fiindcă erau umezi, ori fiindcă îi umbriau genele lungi răsfrînte, ori sprîncenele dese și arcuite, moși și lucitoare ca mătasa? Numai ochii aceia l-ar fi putut scoate din minți, dar nu-î vedea numai pe ei: vedea părul bogat, peptenat pe tîmple, negru, lucitor de negru — poate că dela părul acela al oacheșelor venia focul arzător, care nu putea izvorî din ochii albaștri ai bălaelor — vedea rotunjimea liniilor sculpturale desăvîrșite ale bărbiei, ale buzelor, făcute par'că pe zimbetul, ce lăsa să se vadă cununa dinților albi sticloși, vedea profilul, o minune de profil clasic, cu o foarte ușoară scobitură între fruntea largă și nasul de statuă antică, vedea obraji plini, rumeni, fragezi ca petalele de trandafiri.

Și totuși, par'că nu-l fermecase numai chipul ei. Il fermecase ființa ei întregă, îl fermecase trupul ei înalt, subțire, mlădios, încins sus sub sîn, îl fermecase gustul cu care era îmbrăcată. Era în firea ei întregă un amestec de duioșie și naivitate, de sfiiciune și îndrăzneală; în chipul cum își purta picioarele la joc, în chipul cum sălta, cum își pleca capul, cum zimbăia, cum prindea pe tovarășa ei de mîna era o drăgălășenie, care ți-ar fi făcut-o dragă fără s'o privești în ochi. Era plăpîndă, ca un copilaș, par'că n'atingea pămîntul, cînd mergea și par'că natura n'o făcuse decît ca să fie purtată în brațe.

Și la fiecare nouă imagine Nicu tresăria, se întorcea pe partea cealaltă, potrivea perna și i se părea că patul n'a fost niciodată așa de tare. Dela o vreme i se părea că suspinase că zisese tare cîteva vorbe și-î era frică să nu-l fi auzit tată-său de alături; atunci se hotări să doarmă, căuta să-și împrăstie imaginile, apăsa pleoapele... Zădarnic. Gîndurile iar începură:

— De bună seamă ea nu-și dă seamă cîtu-î de frumoasă și nici satul întreg nu-și dă seamă, mama de abia mi-a zis că-î frumușică. Satul...

Femei din Sușnievița.

Aici în sat am s'o mai întâlnesc, am să caut s'o întâlnesc, să-i vorbesc, o să vină la horă... cu neputință să n'o întâlnesc.

Cu gânduri de acestea adormi.

Intr'una din zilele de zburcium ce urmară, în-vățătoarea zise lui fiu-său :

— Nicule mamă, te duci tu astă seară pînă la moară să vezi ce face moș Zamfir cu sacii noștri ?...

III.

O seară senină de început de toamnă. D'asupra apei se ridică o căsuță sprijinită de-o parte pe țărniș și de alta pe patru furci ce se înfig în pietrișul albiei. Coperișul e învăluit în frunzișul sălciilor ce stau de pază, gîrbove de bătrînețe, în jur. În negura serii trupul căsuței se îmbină cu frunzișul și cu trunchiul sălciilor; dinaintea ochilor ți se ivește ca o umbră uriașă, ce-ți amintește cîte-o frîntură din basmele copilăriei.

De departe se aude vijăitul apei ce se repede pe scoc și se sparge apoi în roțile de desupt. Cu cît vii mai aproape, cu atît vijăitul apei se amestecă cu huruitul sec al pietrilor ce sparg porumbul. Ușa scîrțâi și rămase deschisă, o dungă blindă de lumină lunecă afară, deslușind podișca din față, chipul omului ce ieșise și a lui Nicu care intra.

— Bună seara.

— Bună seara, Domnule Nică.

— Aruncî în coș și pe-al nost ?

— Gata, acum, puteai nici să nu mai vii... da', nu e vorba, știu că nu ți-s urite Dumitale nici plimbările, nici poveștile.

— 'Poî să-mî povestești atuncia, moș Zamfire, știî dumniata, din vremile vechi.

— Dacă veniși... ia mai șezi.

Își atîrnă pușca într'un cui de lemn și se așeză pe un scăunaș. Lîngă morar sta un bărbat, căruia se vede, că noul venit îi curmase vorba, căci sta și aștepta ; în fund de-abia se deosebiau în umbră două femei : una cucăia răzimată de saci, cealaltă în picioare torcea.

Focul pe vatră se mai potolise, de abia din cînd în cînd mai arunca cîte o limbă roșietică ce se desprindea par'că din vreascuri, pilpăia o clipă și muria. Fiecare din pilpăirile acestea lumina un colț din moară. Pe rînd se rumeniau o clipă coșurile cu lemnul lor îngălbenit de vechime și găurit de carî, roțile de piatră vînață, lăzile cu făină lustruite de frecare, grin-zile de d'asupra vetrei, pe care fumul așternuse par'că un strat de păcură, o ladă mare în colț, în care morarul își arunca vama, și în toate părțile saci și traiste, aruncate fiecum, culcate jos, orî răzimate de păreți.

Vorba morarului și sfârșitul fusului celei ce torcea se perdeau în huruitul morii.

Focul pîlpăi iarăși și de astădată se luminară fețele celor două femei; una bătrînă, ștearsă pămîntoasă, cu niște ochi ce clipiau lung cu-căind, ceealaltă... Ana lui Șerban.

Nicu uită unde se află. Un fior îl săgetă de sus pînă jos și inima începu să-l bată de să sară din loc. De l-ar fi putut privi cineva la lumină în clipele acestea, ar fi văzut cum din roșu se făcea palid și din palid se făcea roșu. De l-ar fi întrebat ceva moș Zamfir, nu l-ar fi auzit și să-l fi auzit, nu i-ar fi putut răspunde, i se așezase par'că ceva în gît. O clipă îi trecu prin minte gîndul să iese afară să-și vină în fire... dar nu știu ce putere îl ținea înlemnit, ținut pe scăuneșul pe care se așezase.

Încetul cu încetul se măi liniști. Il stăpînia totuși o vrajă nespūsă. Ii venia să nesocotiască martorii aceștia împotriva cărora i se polimia în inimă o umbră de ură nedreaptă, și s'o prindă de mină, s'o îmbrățișeze, s'o sărute. Cel puțin dacă ar fi măi aproape de ea, să-și audă sfîrșitul fusului, să i se atingă de haină, să-și zică o vorbă. „Ce prostie să te așezi așa deodată pe scaun cum îți zice cineva, fără să te măi uiți în jur!“ Cum să se apropie acum? cum să se scoale în picioare, ori să-și mute scaunul? Că le-ar fi dat în gînd și lui moș Zamfir și celui cu care tănuia și măi ales bătrînei aceștia, care s'ar fi deșteptat de bunăseamă din toropeala ei. Și cum să-și zică o vorbă? c'ar fi trebuit să strige, nu să vorbiască. Ea s'ar fi speriat, moș Zamfir ar fi ris șiret, ori răutăcios; el ar fi vrut să-și vorbiască ușor, dulce, să-și vorbiască cu ochii — și nici cu ochii nu putea; în moară începuse să fie întunec de tot.

Acuma începu să se gîndiască: Se apropie de foc zgîndără tăciunii și măi aruncă o mină de vreascuri. Bilbăra începu să pîlpăe cu reflexe galbene, roșii și viorii. De acum o putea privi în voe și se hotări să-și birue sfiiciunea, să fie îndrăzneț. Își pironi privirile în ochi-i mari, blînzi, albaștri, în care se îngrămădisise acum par'că toată mlădierea și toată gingășia ei. Fata își plecă ochii în jos și apoi iar îi ridică încet; pe furis întilni însă pe acei ce-o priviau și fusul i scăpă jos, rupînd firul. Se aplecă să-l ia, în

vreme ce singele i se urcă în obraji, iar ochii i se făcură par'că măi buni, măi vii, măi umezi.

Nădi firul, pentru a-l rupe însă a doua oară și apoi a treia oară.

Nu știa cum să-și măi birue încurcătura, stîngăcia și necazul.

Dar glasurile celor ce vorbiau, răsuară deodată măi tare și Nicu își întoarse ochii.

— Grozav lucru, nene Zamfire, și zici că erai acolo de față?

— Cum te vād și mă vezi.

Se sculă, își luă traista în spinare, zise „noapte bună“ și ieși.

Se deșteptă și bătrîna: — Ai, fetiço, nu măi plecași? Te așteaptă ai tăi acasă.

— Haide, zise și ea cu jumătate de glas, dar mîne, moș Zamfire, să vină tata.

— Mine, mînca-te-ar moșu.

Bătrîna plecase, Ana măi rămase căutîndu-și iar fusul pe jos. După un răstimp ieși și ea. Nicu șovăi citva, apoi sări și el de pe scaun.

Fată din Sușnievița.

— Da' ce nu mă stai, Domnule Nică?... Poveștile... — Dar el ieșise și bătrînul continuă șiret: Aha... pricep, acum te ademenește altceva... nu poveștile... ei, fătul meu, ai și drept...

IV.

O ajunsse pe poteca care ducea în sat.

— De ce te zorești așa, draguță?

Ea întoarse capul speriată par'că, și-și văzu de drum, încetînd fără voe pasul. Presimțise și dorise par' că să vină după ea; dar acuma îi era așa de greu, clipele acestea erau așa de neobișnuite și de chinuitoare, încît ar fi dat mult să fie acasă între ai săi, la adăpost de orî ce ispită. Se lupta cu gîndurile și cu simțirea. Cînd Nicu îi cuprinse mijlocul cu brațul, i se păru că va muri, își uită de tot, nu mai simți pămîntul sub picioare, par' că ar fi plutit într'un văzduh îmbalsamat de mirezme. Tăcea amîndoî, numai zvicnirile inimii le sfărma pieptul și ceva, care-i împiedeca să vorbiască, le rămînea în gît. Stătura în loc, ea se reculese și vru să plece, dar o mîngăere o îmblînzî. Își lăsă mla-dioasă capul pe umărul lui, ascunzîndu-și obraji ce ardeau.

Fără să știe cum, s'aû pomenit sărutîndu-se. În sărutări cătau a-și potoli tot jarul dragostei, care izbucnise deodată și pe neașteptate. Într'o beție fermecată, Nicu sărută obraji, buzele, fruntea, ochii ce-l chinuiseră în atîtea rînduri, și pe care îi vedea ca aevea în visurile lui. O îmbrățișa cu căldură, lung, îi strîngea mîna, mijlocul, îi simția sîinii ce-l înfiorau. Uitaseră și unul și altul că-i seară și sînt așteptați.

Muțenia îi apăsa pe amîndoî, cercau să zică ceva și n'aveau ce. Nicu de-abia rostia cu vorba întretăiată:

— Dela noi din sat și eu să nu știu, mă mir cum de nu te-am văzut mai demult.

— Bine, mata doar n'ai stat toată vremea la noi, cum era să mă vezi?

— Da de ce nu veniai la horă?

— Dacă nu mă lăsa mama.

— Lasă, dragă, bine-a făcut, îți pare rău?

Mîngăierea fu un sărutat, apoi pornîră cu brațele petrecute unul după mijlocul celuilalt. La poarta casei ei se despărțiră printr'o strîngere de mîna, în care par' că ar fi vrut să-și frîngă degetele.

Pela geamurile caselor măi licăria cîte-o lumină, încolo satul era învăluit în întuneric, taină și tăcere. Nicu mergea spre casă aproape în fugă. Simția în el o putere de uriaș și o mulțumire sufletească ca niciodată.

Întră în casă cu pași apăsați, zimbînd, și dete „bună seara“ măi tare decît de obicei.

Așa a început dragostea lor.

V.

Tatăl ei era un om de cei din vremea veche. Blind și potolit, el vorbea rar și apăsat ca un bătrîn, era muncitor și chibzuit ca nimeni altul. Numai el în sat păstrase obiceiul de a-și lăsa părul mare și de a purta haina lungă de dimie albă. Fața-i roșcovană și sănătoasă, prinsă în pervazul pletelor rățezate, era luminată de doi ochi blînzi și galeși ca ai unui copil.

Despre el gurile rele ale satului, cu care nu cinstia și nu răcnia în cîrciumă, nu putuse găsi altă batjocură, decît că pleca la săpat premenit în hainele de sărbătoare, dar su' mină cu treanța și rabila pe care le îmbrăca, cînd ajungea în curătură, și că poartă chimirul pe care l-a purtat și moșu-său.

Drept e că pe el nu zăria pată. Și cum îl vedea, îi da în gînd și ce fel de gospodărie are omul acesta. O rînduială ca la el la nimeni. Grădină, pomî, boltă de viță, vite, acareturi, clăi cu fîn și în casă o curățenie și un miros de sulcină și de busuioc și fiecare lucrușor la locul lui.

— Se cunoaște că ai fată mare la casă! îi zicea popa cînd pășia pragul cu botezul; iar cînd ieșea în tindă și privia toată bogăția prinsoarei acesteia, zimbîia de bucurie.

— La dumniata ca la conac domnesc, ți-ai înjghebat gospodărie nu jucărie.

— Ce să-i faci, părinte, mulțumim lui Dumnezeu, nu ne rabdă inima să stăm cu mîinile în sîn și ne gîndim și noi la copiii noștri.

— Da, da, ai muncit și ai chibzuit, Șerbane.

Și muncia într'adevăr. Tatăl său avusese prinsoare bună; dar ce bruma de pămînt fusese, se împărțise între frați, ca orî unde, și el muncia la proprietar pe întreiială ca toți din sat. De aceia se tot mira vecinii lui:

— Că n'are de unde fi! Iar alții își dau cu socoteala, că el a dat de bună seamă peste vre-o comoară.

Ci în omul acesta așa de bun, era o cinste așa de aspră, că el n'ar fi putut răbda s'audă de fică-sa ceva ce i s'ar fi părut lui cît de cît că nu se cade. Și o dragoste a Aniî cu feciorul învățătorului era ceva ce nu se cădea pentru nimic în lume.

Nicu știa lucrul acesta, căci citia în suflete mai bine decît altul. El admira pe Șerban, se uita la gospodăria lui ca la ceva rar și-l iubia înainte de a fi cunoscut pe fie-sa. Dacă ar fi căutat el să-și plăzmuiească un țăran ideal, cum i-ar fi dorit pe toți, nu putea să afle pe altul decît

pe Șerban. Ce suflet întreg, ce cinste, ce putere, ce orînduială! Să supere el pe omul acesta, să-î turbure pacea casei lui neprihănite, să facă să clocotiască de ciudă firea aceasta așa de iertătoare... i s'ar fi părut o vină de neiertat. Din toate puterile sufletului trebuia să se înfrineze, să potoliască dragostea aceasta care nu era pentru el și mai ales nu era pentru ea. Ce păcat că ea nu poate fi liberă în lumea asta, ce păcat că de familie o lega o datorie nestrămutată, un simțămînt vechi și neînfrînt de dragoste și de ascultare de părinți.

(Va urma.)

G. C. Ionescu.

DE CE?

*Ca biata floare din grădină
Ce-a zmulso vîntul pe 'nsărat,
Lăsînd-o 'n goana lui să cază
Pe-un zid pustiū, dărăpănat, —
Așa ești, suflete, în mine
Cînd vii trudit din depărtări,
Aduci cu tine-atîtea lacrimi
Și-atîtea tainice muștrări.*

*Din calea lui s'abate raza
Și toate florile s'ascund,
Ispitele mi-l prind în horă
Tîrîndu-l vesele 'n afund.
Și cum se duce-așa 'n neștire
Pe noroioasele poteci,
Păcatul doar i-arată drumul,
Stăpînul lui de veci, de veci...*

*Și ce sînt eū de vină, spune,
Că ești ursit în veci să zbori,
Și dorurile tale frînte
La sînul meu să le cobori. . . .
De ce în cuibul tău de tină
Revii mereū cătînd popas,
Cînd știi că 'n el e frig și vîntul
Il clatină la ori ce pas?!*

*Cînd lu răzbați atîta zare
Și'n drum îți stă atît senin,
Cînd, flutur în cuprinsul firii,
Tu poți s'alergi din crin în crin,
De ce te mai cuprinde dorul
De cuibul ăsta blăstămat,
Să stai în el cum stă o floare
Pe-un zid pustiū dărăpănat...*

De ce?

*Și sufletu-mi răspunde,
Dintru 'nceput urzit sînt eū,
Să mă ridic în înălțime,
Iar tu să te cobori mereū.
Și dacă viū de sus la tine,
Purtat pe aripă de vînt,
E ca să te ridic la ceruri,
Nefericitule pămînt.*

Z. Bărsan.

CRONICĂ.

ÎNVIERE. Și iarăși va să vină cu mărire ziua Invierii naționale, a acelei învieri, cînd toată obștea neamului nostru va serba izbîndirea unui gînd pribeag încă... întruparea ideii mari... Mulți din multe părți nu putem să ne mărturisim credința, dar o purtăm cu sfințenie în suflet și o vom lăsa moștenire copiilor noștri; și vor veni, din mila Domnului, vremuri cînd urmașii vor rosti fără sfială și fără de nici o frică: Adevărat c'a înviat! A înviat neamul întreg și credința în trăinicia lui.

Nădejtile acestei învieri ni le întăresc și cele petrecute acum sînt două săptămîni în București, unde o parte din boerimea țării românești, în dragostea-i nemărginită pentru cultura Apusului, a găsit de cuviință să disprețuiască ce avem mai scump: limba.

O societate de binefacere, Obolul, alcătuită din doamnele clasei boeresti, voia, ca în fiecare an, să dea o reprezentație pe scena „Teatrului Național”. Diletanții erau dintre boeri, cari sînt streini de limba și literatura românească. În trecut programul reprezentațiilor date de dînșii era pe deplin strein. Mai anii trecuți, arătîndu-se unele nemulțumiri și protestări din partea celor ce-și cinstesc neamul și limba, programul reprezentației din acest an se milostivi să aibă și o scurtă piesă românească. Astăzi e mai puternică însă și mîndria vieții românești și tinerimea universitară, cu profesorii lor în frunte, au protestat energic împotriva boerilor ce nesocotesc limba și literatura românească, jucînd pe scena „Teatrului Național” piese în limba franceză. Protestarea, pacinică la început, a degenerat într-o cumplită bătălie între cetățenii, cari au oprit cu forța ținerea reprezentației, și între poliția și armata țării, păzitoarele ordinei.

La această mișcare s'au alăturat toți preoții artei și toți fruntașii cugetării românești, protestînd într'un singur glas împotriva acelor, cari ca umbra unui blăstăm a veacurilor de încercare din trecut, sînt și azi o pedecă a celor mai sfinte străduințe ale noastre, cari și astăzi apasă creștetul neamului cu plumbul sufletului lor înstrăinat.

Artiștii au redactat următoarea

chemare.

Multe ne vor mai fi dezbinînd și pe noi, scriitorii, dar dezbinările noastre sînt trecătoare, și în certurile noastre noi ne lovim cum se lovesc, în bătaia vîntului, ramurile crescute din aceeași tulpină.

Intotdeauna, și cu toate durerile pe care ni le-am putut face unii altora, am simțit că e, între noi și mai presus de noi, o putere care ne înfrățește, o taină care

ne leagă pe toți de marele, de sfîntul suflet al poporului nostru: e adîncă iubire a limbii strămoșești, și e credința nestrămutată în continuitatea istorică a neamului, care de două mii de ani își cîntă doina în limba aceasta.

Imprejurările au făcut ca o mică parte din neamul nostru să cugete într'o limbă străină, și-i dureros că unii par a-și face o mindrie tocmai din această rușine. Datoria noastră, a celor mulți, e să-i asimilăm — să fim misionarii vieții românești pentru toți rătăciții și înstrăinații bunului nostru popor.

Și la opera aceasta de solidaritate națională cu toții trebuie să lucrăm, iar mai ales sînt chemați să lucreze profesorii cari pregătesc oastea muncii de mîine împreună cu literații, cari sînt profesori și ei. Trebuie să ne îngrijim și să punem la cale împăcarea aceasta, căci e nedrept, și e păcat, și e nespus de trist să se creadă că sînt două neamuri vrăjmașe pe pămîntul țării acesteia.

Și, cu toate acestea, sălbătăciile petrecute în noaptea de 13 Martie au dat inimilor noastre fiorul unei asemenea nenorociri. Ne întrebăm încă uimiți: „Pentru ce atîta desfășurare de forță armată și atîta sînge vărsat în deșert, cînd așa de ușor se putea înlătura orice neînțelegere? În contra cui, și în sprijinul căreia ideii mari. s'au năpustit în stradă cu săbiile scoase călăreți de aceia falnici, în vitejia cărora noi punem altfel de speranțe? Și unde avem să ajungem și ce viitor ne pregătea?”

Societatea de binefacere „Obolul” anunță o reprezentație la Teatrul Național; reprezentație din care trei părți aveau a fi într'o limbă străină. Studenții ridică din nou glasul împotriva acestui dispreț al acelor cari s'au înstrăinat de noi, îl ridică pentru limba și literatura țării în care trăim. Ei fac o întrunire de protestare, iar unul din cei mai aleși cugetători ai neamului nostru, publică prin „Epoca” de Duminecă, 12 Martie, un foarte cuminte și atingător articol, prin care însuși poporul românesc pare a se tîngui și ne roagă așa de frumos: „... Rugăm pe oricine aude glasul poruncitor al singelui său, pe oricine se poate gîndi la strămoșii săi, trăiți cinstiți, în țara românească cu grai românesc, cu suflet românesc, rugăm pe oricine nu vrea să-și arunce copiii în vîlmășeagul neamurilor fără să știe în ce limbă îi vor pomeni aceia cari vor veni după dînșii, îi rugăm, cu o căldură ce nu se poate coborî în cuvinte, să nu vie la „Teatrul Național” în seara de 13 Martie și în seara de 15 Martie 1906. Au luat bilete; au făcut o faptă bună pentru săraci. Să nu vie la reprezentații, că ar face o faptă rea față de sufletul chinuit al acestui popor.”

Este vre-un Român printre cei ce în adevăr sînt și gîndesc românește, care să nu iscălească aceste înălțătoare cuvinte?

Dar s'a zis că spectacolul, fiind afișat, nu se mai poate schimba, nici amîna. Atunci s'au oferit fruntașii literaturii noastre să ție conferințe și să citească poeziile

românești în locul acelor buni Români, cari voiau cu orice preț să joace în franțuzește piese franțuzești pe scena Teatrului Național.

Studentii ar fi sărbătorit pe doamnele din înalta societate, care ar fi îngăduit o asemenea cinste limbii și literaturii românești. Și ce frumoasă și cumințe ar fi fost deslegarea aceasta! Dar n'au vrut s'o primiască. Iși vor fi zis de bună seamă, că amintirile lui Creangă, sau poeziile lui Eminescu, n'au ce căuta în lumea aceia doritoare de altfel de petreceri. Și astfel, în locul unei liniștite și demne reprezentări românești, în sala Teatrului Național, am avut acea odioasă manifestație de stradă, în care brutalitatea baionetelor s'a încercat să inece în sînge cea mai curată și cea mai nobilă și mai sfîntă cauză de care s'au însuflețit vreodată studenții noștri, bieții noștri studenți. Să dea Dumnezeu, ca aceasta să fie cea din urmă jertfă pentru izbîndirea idealului lor și al nostru al tuturor! Să dea Dumnezeu ca această pagină de durere și de rușine să încheie pentru totdeauna lupta ce atîta amar de vreme se dă pentru ideea asta mare, și dreaptă, și mintuitoare: *Unirea în același gînd și grai românesc a toată suflarea neamului acestuia*.

La această unire chemăm cu drag, chemăm și noi cu adîncă rugăminte, pe toți acei cari, fără voia și fără știrea lor, s'au rupt și s'au înstrăinat de noi. Sînt milioane de suflete care-i așteaptă, care-i roagă să intre și să se amestece în puternica lor mulțime. Să lucrăm din toată inima și cu toată blînda tărie a mijloacelor noastre. Să lucrăm cu toții noi, literații și visătorii unor zile mai bune, pentru a reîntoarce acest crimpeiu răzleț la poporul de care s'a despărțit și care de mult îl așteaptă cu iubire să-l îmbrățișeze, și ca fiul risipitor să spună: „Pierdut ai fost și te-am regăsit, mort ai fost și ai înviat.“ Vom fi numai atunci un neam întreg și mare.

Nici-una din viețile care-i aparțin nu se va mai risipi în deșert. Și numai așa și numai atunci se va înțelege de toți că avem și noi Români un rost și o chemare pe lumea aceasta.

15 Martie 1906.

Al. Vlahuță.

La 20 Martie, în sala Dacia din București, s'a ținut o întrunire de protestare, convocată de dl N. Iorga și A. C. Cuza, unde s'au tălmăcit drepturile limbei și literaturii românești și îndreptățirea culturii naționale. Din toate părțile locuite de români au sosit telegrame și scrisori de aderență, dovedind că întreg neamul e un singur suflet, cu o singură credință, cînd e vorbă de „idealul național.“

Redacția noastră a adresat dlor N. Iorga și A. C. Cuza următoarea scrisoare:

Budapesta, 21 Martie 1906.

Redacția revistei noastre a primit prea tîrziu — abia astăzi — apelul semnat de Domniile-Voastre, pentru ca să fi putut aduce cu drag jertfa participării în persoană la întrunirea publică din 20 a lunii curente, unde, ală-

turi de ceilalți cărturari Români, ni-ar fi plăcut să ne rostim și noi cuvîntul hotărît pentru apărarea intereselor sfinte ale limbii și literaturii românești.

În numele tinerimii, grupate în jurul acestei reviste, trimitem însă pe această cale urările noastre de izbîndă tuturor oștenilor ce au pornit cu bărbăție lupta împotriva înstrăinaților din România.

Toată suflarea românească dela noi aplaudă din inimă ținuta lor energică și se solidarizează întru toate cu mișcarea înălțătoare susținută de dinșii.

Noi înțelegem și simțim mai bine îndreptățirea luptei pentru întruparea aceluia *vis neîmplinit* încă, de-a cărui jale

. . . ne-au răposat

Și moșii și părinții.

Noi, cei cari întrezărim în ceața viitorului zorile unei sorți mai drepte și mai bune, știm prețui mai bine străduințele României *tinere* de a-și clădi existența durabilă pe baze *morale și naționale*.

Mulți dintre ai noștri au trecut pe pămîntul Făgăduinții și 'n cursul vremii am cheltuit multe puteri, în paguba intereselor noastre de acasă, pentru a propovădui printre cei de un neam cu noi cuvîntul de deșteptare și de întărire națională. Noi, nepoții lor de astăzi, cari trebuie să muncim și 'n locul lor pentru desțelenirea ogorului părăsit de ei, simțim mindria răsplătirii, văzînd că ostenelele celor pribegiți nu s'au risipit în vînt, văzînd că sămînța sădită, cu atîta dragoste și entuziasm, de moșii și părinții noștri începe s'aducă roadele visate de dinșii. Ei știau cum știm noi, că trăinicia neamului nostru de pretutindenă e chezeșuită numai de o Românie națională, în toate așezămintele ei și în întreaga-i manifestație de viață. — Această Românie e visul nostru și ea trebuie creată și răscumpărată cu orice jertfe.

Nădăjdum că singele nevinovat ce s'a vărsat între frați va fi mirul care va chirotoni îndreptarea spre acest nou crez de mîntuire.

Evenimentele sublime și jalnice petrecute în acea zi memorabilă de Luni, sperăm că nu vor fi exploatare numai de dușmăniile politice, că nu vor servi numai vanitatea unora și altora de a se proclama de idoli naționali, că nu vor înmulți numai cronica demonstrațiilor naționaliste, — ci ele vor fi un popas serios, o piatră de hotar, stropită cu singele unor inimi înflăcărate, dela care va începe o nouă viață cu moravuri premenite de cinste și luminată de o stăruitoare conștiință națională.

În această credință, Vă rugăm pe D-Voastră, apostoli luminați cari propovăduiți legea nouă și mintuitoare a vieții românești, să roștiți înspre cele patru cruci de țară și treimea cuvîntului nostru:

„Trăiască România națională!“

Și rugăm pe cei cuminecați cu civilizația apusului să nu ne spună că ne închinăm idolilor unor vremuri moarte, pe cari popoarele culte i-au sfărîmat de mut, îi rugăm să nu ne spună aceste vorbe nesocotite, fiindcă ne dăm și noi seama de progresele cari leagănă fericirea și înțelepciunea altor neamuri mai mari și mai luminate, că ne măm seamă și de căile firești cari le-au făcut pină

s'ajungă la roadele cu cari se fălesc astăzi. Tulpina neamului nostru, plămădită între alte împrejurări, sădită de înțelepciunea lui Dumnezeu între alte hotare și țândurită de vijelia sorții vitrege, nu poate fi altuită la 'ntimplare cu mlădițele unei culturi importate ce-î falsifică caracterul, nu poate să-și înstrăineze sucul de viață cu preceptele rodite de sufletul altor neamuri, ci trebuie să-și croiască singură, din propriile ei puteri vrednicia de a se înălța acolo, unde alții au ajuns de mult. Și cînd va avea acest noroc, după o îndelungată muncă harnă și în toate națională, atunci va fi marea zi de sărbătoare, adevărată zi de Înviere a neamului nostru!

VIATA ROMÂNEASCĂ. Din Iași, vechiul centru de cultură, deodată cu soliile primăverii ne sosesc și soli de nădejdi într'un nou avînt cultural pe căi drepte și cuminți. Paginile bogate ale revistei lunare „Viața Românească” — primul număr a apărut la 1 Martie, — ne vestesc zorile unei vieți pe-a căreia flamurii stă scris poporanismul.

După atîtea dibuieli și rătăcirî, roditoare de neghină, e vremea, ca în vechiul centru moldovenesc să răsară holda de aur a cugetării și sințirii românești.

Nădăjduim că cei pocăiți de socialism și cosmopolitism, reintorși pe calea dreptilor, cari sînt grupați intim în jurul acestei reviste, vor rămînea credincioși noului crez, desăvîrșindu-l și propovăduindu-l prin regiunile înstrăinate și idealiste din partea locului. Ne vor dovedi aceasta prin numerele viitoare, în cari nădăjduim că nu-și vor mai ridica cuvîntul pentru apărarea nenorocitei chestiuni ovrееști, ci mai bine ne vor da informațiuni cît mai bogate despre frații noștri basarabeni, despre suferințele cărora știm, și auzim așa de puțin. Despre această revistă vom vorbi cu alt prilej mai pe larg și din alte puncte de vedere.

OPRELIȘTE. La expozițiunea generală română din București s'a clădit un Pavilion al Românilor din Ungaria, care era să fie o oglindă a ființei noastre în toate manifestațiunile vieții. Asociațiunea noastră, avînd experiența din vara trecută, a făcut toate pregătirile ca să fim reprezentați cît mai complet și cît mai credincios. Despărțămintele au lucrat cu sirguință, unele persoane din centru au colindat în persoană părțile cari s'arătau mai indiferente. Ostenelile pentru adunarea materialului erau aproape pe sfîrșite, cînd stăpînirea ungară ne surprinde, mai zilele trecute, cu o poruncă, în care ni se spune categoric că nu avem voie să participăm la expoziția românească, decît sub ocro-

tirea tricolorului ce va filfăi deasupra pavilionului destinat Ungariei. Asociațiunea a protestat împotriva acestei opreliști nedrepte și a hotărît să se supună poruncii. Dl director al pavilionului nostru însă dă de știre publicului să urmeze cu pregătirile pentru expoziție pînă la alte dispoziții mai norocoase din partea celor ce ne cirmuiesc.

În ultimul număr al foii populare Răvașul din Cluj citim următoarea poezie izvodită într'o clipă norocoasă:

GĂTIȚI CALEA DOMNULUI.

*In ploaia razelor senine,
Sub cerul cald al primăverii,
S'a zămislit din răsărituri
Nădejdea dulce-a învierii.*

*Se 'naltă valuri de mirezme
Spre cerul dătător de viață:
In dalbul răsărit de soare,
Se 'mprăștie profunda ceață.*

*Și 'n așteptarea dulce, sfîntă,
A Craiului nădejdi noastre,
Pădurea 'mbracă haina-î verde
Și cîmpul briele-î albastre.*

*Poiana-î ninsă 'n val de floare
Și 'n dalba ei adăpostire
Un flutur dragostea și-o spune,
Uimit de-atîta strălucire.*

*Și-un briu de flori e toată calea,
Pe care Craiul o să vină...
Iar din albastrul lîmpezimii
Coboară valuri de lumină.*

*Veni-va El, Izvorul păcii,
S'aline vișorul de patimi,
Și 'n dragostea lui mare, sfîntă,
Să ștearg'a suferinții lacrimi.*

*Și să ne-adune 'n umbra dulce
Și dătătoare de hodină,
Ce-o varsă 'nlăcrămata-î milă
Din marea dragostei senină.*

*Gătiți dar calea 'n briu de floare,
Cu vâl de lacrimi argintate,
Să vină 'n umbra vieții noastre
El, Craiul dragostei curate.*

Dafin.

Muntele de pietate. România, în cursul acestui an, va înființa și această instituțiune binefăcătoare în toate statele civilizate. Numele românesc e traducerea italianescului *monte di pietà*. Capitalul românesc al acestui institut e adunat din Ardeal, România și Bucovina. Acest fapt e decî primul pas spre o unitate a intereselor

noastre comerciale și financiare, cari sînt *nervus rerum*. Pe lingă această importanță, înființarea acestui institut va avea și o surpriză literară, întrucît postul de director va fi ocupat de primul secretar al primei noastre instituțiuni culturale: *Asociațiunea pentru literatura și cultura poporului român din Ungaria*.

Cu o deosebită bucurie vestim cititorilor noștri că volumul de Poezii al d-lui Octavian Goga a fost premiat de Academia Română cu premiul Năsturel-Herescu de 4000 lei. E o dovadă nouă de încurajare pentru noi, și totodată o bucurie a răsplătirii drepte pentru toți aceia cari muncesc în via Domnului.

O. C. T.

POSTA REDACȚIEI.

Manuscrisele nu se înapoiază!

Prietinului. Cu frumușica asta nu te superi dacă ne împodobim poșta.

MAI.

Purtate-s ramurile 'n aur
De geana mirelui dorit;
Cînd muguri mor în lacrimi albe
Grădinile au înflorit.

Mirezme largi plutesc în pinze
Ca fumul din cădelniți,
Domol albinele-s pornite
În ritmuri de virtelniți.

Din zarea albă se desprinde
O dulce înginare, --
Și, par'că nu mai este lumea
Cî 'n raiu o desfătare.

Pe-o rază blindă de lumină
Pătrunde-o legănare;
Doritul Mai coboară azi,
Ești spre 'ntîmpinare!

Ex. oriente. Îți reproducem „visul de primăvară“

Lucia un soare așa de blind
Omătul se topia pe streșini.
Pe sub fereastră-ți colindînd
Iar m'am trezit, pe neștiute.

Priviam în sus. Și dintr'odat'
Simt că s'a umezit obrazul.
Nu știu, vre-un strop a picurat
Său lacrimi, nebăgate 'n samă.

Și lacrimi... și viersuri de nebăgat în seamă!

V. S. Claca începe binișor, la mijloc slabă, iar la urmă „cînd umbra își desfăce haina sa întinsă mare,“ ca să rimeze cu „care de care“, am văzut și noi că e o „inspirație momentană“. Ne pare rău că nu poți contribui și dta „la clădirea artei naționale.“

M. Singur nepublicabilă. Cauza? Fiindcă *vrea* să descrie o stare sufletească și nu reușești.

S. O. R. București. Se apropie examenele și-i cu căle să te așterni din greu pe lucru... Poezie... sărăcie!

Publicăm un salut din România.

LUCEAFĂRULUI.

Revista din Budapesta.

Pe bătrînul orizon	Cî lumina crește 'n spor
Al scripturii ardeleni,	Și 'n Luceafăr se prefăce
Înspre bine,	Și-și desfăce
A 'nceput să licărească	Caldă razelor ei ploaie,
Și să crească	În șiroaie,
O lumină 'n embrion.	Pe-al Ardealului popor. —
Noi cu dragoste priveam,	Raza-i caldă străbătînd
Cum sfîoasă strălucește	Inimile 'nflăcărare,
Și 'ncălzește	Depărtate
Inimile surioare,	De-a noastră soră bună,
Iubitoare,	Ne 'ncunună
A Românilor de neam.	Pe noi toți cu-aceiaș gînd.

Domnului rugămu-ne!
Ca lumina-ți răspîndească
Și unească
De-apururi cu a noastră
Marea astră,
Domnului rugămu-ne!

București,

Florea Nour.

Domnule Nour, Nu cunoaștem nici vîrsta, nici profesiunea, nici rangul D-tale. Oricine ai fi, elev de liceu, senator, redactor etc. îți mulțumim pentru dedicație și *rugămu-ne*, ca pe cele din viitor să ni le trimiți în proză. O frățescă stringere de mînă din partea astrului nostru!

V. S. Brașov. Poezia are o notă intimă frumoasă. Păcat că n'ai reușit să-i dai o formă bună.

Dendi. Budapesta. „Primăvara“ d-tale publicată ar întuneca soarele *mîndru*, ar scutura „vestimentele de mireasă“ ale pomilor *mîndri* și ni-ar alunga chiar și *mîndra* primăvara cu „dulci surisuri“. În poezie nu e nimic bun.

N. B. Năsăud. Progres nu se vede. Unele părți din cele originale ar vrea să spună ceva. Traducerile foarte slabe. Ceea ce-ți lipsește mai ales, e meșteșugul de a mlădia bogăția limbii.

APARE:

La 1 și 15 a fiecărei luni, stil v.
Prețul acestui număr 50 bani. —
Pentru România 65 bani.

ABONAMENTUL:

Ediția de lux: — 20 cor. la a
Pentru străinătate: 25 " " "
Ediția simplă: — 12 " " "
Pe jumătate de an 6 " " "
Pentru străinătate: 16 " la an

Redacția și Administrația:

IV., Strada Molnar, Nr. 10.

Redactor: OCTAVIAN C. TÂSLĂUANU.

„NUELUȘA“.

Din cauza absenței redactorului revistei noastre, numărul 6 al revistei nu va apărea decît la sfîrșitul săptămîinii viitoare.

Cerem scuzele cititorilor noștri pentru această întîrziere. Numerele viitoare vor aduce în schimb caricaturi originale, datorite celor mai buni caricaturiști români de dînce și dîncolo.

Adm. rev. „NUELUȘA“.

ALBUMUL DE CUSĂTURI ȘI ȚESĂTURI

AL

Dșoarei **MINERVA COSMA**

Se găsește de vânzare la institutul nostru.
Prețul 16 Cor. și 72 bani porto.

Advocatul

Dr. AUREL OLTEANU

și-a mutat cancelaria advocațională la
BUDAPESTA

I. Bercsenyi-u. 9 sz. I. em.

Românii cari au treburi judecătorești în Budapesta
ori doresc informațiuni și acte dela judecătorii
adresându-se acestui avocat, vor primi, în cea
mai scurtă vreme, toate deslușirile dorite.

„Luceafărul“

Colecțiile «Luceafărul»-ui pe anii trecuți se
vînd numai legate. Expediate franco costă:

Ediția simplă (An. II, III și IV.) cite 30 cor.

Ediția de lux (Anul IV.) 40 »

Anul I pe 1902 lipsește!

În întregul Orient respîndită **POMADA** **ORIENTALĂ**

foarte bună

pentru a-și menținea ori și cine un
obraz fraged și frumos

Prin întrebuințarea **POMADEI** orientale
dispar ori ce pete de pe obraz, de orice
natură ar fi, ca: **pistruii, pete de ficat,**
coșulițe, pete materne, crepături de vînt
și alte zbircituri pielare, astfel, că după
întrebuințarea unui singur borcan și săpun
ciștigăm rezultatul satisfăcător fără a de-
veni vătămător feții.

Zilnic primim sute de comande.

PREȚURILE:

un borcan pomadă orientală	cor. 1.-
un săpun oriental	1.-
una cutie pudră orientală	1.20

Se capătă la
farmacistul

IGNACZ FREYER

ORȘOVA 230.

Cumpărați „ILUSTRATE“ ed. „LUCEAFĂRUL“ seria de 20 bucăți 120 bani.

FONDATĂ LA 1885.

„ARDELEANA“

INSTITUT DE CREDIT ȘI ECONOMII, SOCIETATE PE ACȚII.

Sediul **ORĂȘTIE [Szászváros]** casele proprii.

Capital social: 500,000 cor.

Fonduri: 400,000 cor.

Starea depunerilor: peste . 2,600,000 cor.

Primește: Depuneri spre fructificare, dela particulari cu $4\frac{1}{2}\%$

Darea de venit după interese o plătește institutul separat.

Depuneri și ridicări făcute **prin poștă** se efectuesc cu **întoarcerea poștei.**

FONDATĂ LA 1885.